

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЯ

Брой 24 • год. ХСVII • 18 декември 2020 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

„РАЗОРЕНИЕ БОЛГАР ФРАКИИ В 1913 ГОДУ“

Забележителната книга на Любомир Милетич излезе и на руски език

„Разорението на тракийските българи през 1913 г.“ е книга, издадена от Любомир Милетич през 1918 година, която описва масовото изстребление и прогонване, на които са подложени българите в Източна Тракия и Източните Родопи. Книгата, документална история за геноцида и етническото прочистване на българското население, за страданията и тежката участ на бежанците е издавана няколкократно на български език по инициатива на Съюза на тракийските дружества в България и Тракийския научен институт. Преди година излезе издание на „Разорението на тракийските българи през 1913 г.“ на английски език. То вече е притежание на най-големите библиотеки в Европа и света, на дипломатическите представителства у нас. Преди дни излезе „Разорение болгар Фракии в 1913 году“ пак издание на СТДБ, Тракийския научен институт и издателство „Захарий Стоянов“ Преводът на руски език е на Надя Попова. Целта на тези чуждоезикови издания на „Разорението“ истината за мъченическата съдба на българите да достигне до учените, политиците и дипломатите по света, те да се запознаят с мъченическата съдба на българите в Османската империя и да осъдят геноцида срещу тракийските българи – първия геноцид на XX век.

През май 1913 година стотици хиляди българи в Източна Тракия празнуват освобождението си. Само месец по-късно радостта им се превръща в кошмар.

Докато българските войници се сражават и умират на бойните полета на Меж-

дусъюзническата война, башибозукът и османската армия нахлуват и подлагат мирното население на гонения и изстребление. Стотици хиляди наши сънародници бегат, изоставяйки дом и поминък, десетки хиляди, сред които жени и деца, са зверски убити. Трагедията е огромна, но някак си остава в сянката на Първата национална катастрофа. Пет години по-късно книгата на проф. Любомир Милетич „Разорение на тракийските българи през 1913 г.“ променя това. Сухата статистика се превръща в история за унищожени животи, пропиленни съдби, разбити

семейства. Кървяща рана в българското общество, която все още не е зараснала.

Разорението на тракийските българи през 1913 г. е геноцид и етническо прочистване на българското население в южната част на областта Тракия по време и скоро след Междусъюзническата война. Извършвано от Османската армия и турски башибозук, засегнатите области включват Източна Тракия и Източните Родопи

(днес в Одрин, Лозенград и Текирдаг провинциите в Турция, Западна Тракия в Гърция, както и югоизточната част на Българска Тракия). Тези събития са описани от български академик Любомир Милетич през 1918 година, а също и от Фондация Карнеги за международен мир в доклада си

от 1914 за балканските войни. Етническото прочистване е било насочено против 300 000 българи. Убитите тракийски българи се оценяват да са 50 000-60 000, което е 20 % от българското население в Тракия, останалите българи християни са прогонени. Когато военните действия между Сърбия, Гърция, Черна гора и Румъния срещу България са в пълен ход, Османската империя се възползва от ситуацията, за да възстанови някои от бившите си владения в Тракия, включително Одрин. В началото на юли 1913 г. османските сили пресичат българската граница от линията Мидия-Енос, уредена от Лондонския мирен договор през май 1913. Понеже българските войски са прехвърлени на фронта със Сърбия и Гърция, османската армия нахлува в посока север и запад без тежки битки. По този начин реокупираните територии са дадени обратно на Османската империя

с Договора на Константинопол, подписан на 16 септември. Въпреки това масовото изстребление и етническото прочистване в областта продължава от турците, дори и след тази дата.

Академик Любомир Милетич съпребивава силно трагедията на българското население в Източна и Западна (Беломорска) Тракия през 1913 г. и на три път и пътува в земите, присъединени към България по силата на Букурещкия мирен договор от 28 юли 1913 година, с който се слага край на Междусъюзническата война. Той извършва тези пътувания през зимата на 1913 и пролетта на 1914 г. и се среща със стотици българи, принудени да напуснат родните си места в Одринско и Беломорска Тракия и да се преселят в България, където първоначално живеят при крайно трудни условия. Академик Милетич пътува по свой личен почин, ръководен от дълбокото си чувство на състрадание към жертвите на големите насилия и жестокости, извършени от турските войски и башибозушките отряди върху българското тракийско население, фотоапаратът, който носи със себе си му дава възможност не само да види извършените безчинства, но и да ги запечата на богат снимков материал, част от който е приложен към труда. В публикацията си академик Милетич цитира, преразказва или предава цели разкази на хората, с които се среща. Към всичко чуто и видяно той се отнася критично, за да установи неговата истинност. Така разказът му добива достоверност и може да се използва като един от важните извори за изучаване на събитията, които се развиват в Одринско и Беломорска Тракия през лятото на 1913 г.

„Разорението на тракийските българи през 1913 г.“ е тежка книга. Книга, която ще ви покрусии, ядоса, натъжи.

**СВЕТЛИ
РОЖДЕСТВЕНСКИ
ПРАЗНИЦИ!
ЩАСТЛИВА
НОВА ГОДИНА!**

**КОЙТО Е ЖИВЯЛ ЗА НАРОДА,
ЖИВЕЕ ВЕЧНО**

ВАЛЕНТИНА АТАНАСОВА

Историята отбелязва с безсмъртие само истински прекрасните подвизи. Героите ги обуславя времето. Техният подвиг стои на пиедестала на същото това време, в което са живели. А какво обуславя техните вродени дарби и всички онези отличителни качества, които притежават и които ги правят различни от другите?...

Ето върху какво трябва да се замислим преди да говорим за делата и подвизите им.

Какво е накарало един седемнадесет годишен юноша да създаде чета и да тръгне да отмъщава? Естествено, налице е конфликт, случай, който създава условията. Когато през 1860 година неговият брат Матю и братовчед му Велко са убити зверски от чифликчията Ахмед ага, това е само поводът за отмъщението. Но тук е налице и неговото огромно чувство за справедливост и това високо родово съзнание, което започва от домашното огнище. След като създава четата, той тръгва да раздава своята справедливост и то – доста успешно, сражавайки се с множество потери, успявайки да избегне засадите.

Благодарното българско, гръцко и турско население, което стене под гнета на турските управници, още тогава, виждайки в лицето на Петко свой закрилник, съчинява и пее песни за него.

Далновидната му мисъл, обаче, стига до извода, че човек трябва да е и подготвен, да има знания, а не само храброст и жажда за мърт. И от есента на 1864 година той постъпва във Военното училище в Атина, а на следващата година по поръчение на Гръцкия революционен комитет, по чиято покана постъпва в училището, обикаля Македония два месеца и половина, за да проучи условията за въстание.

Повратна точка в бъдещата му дейност оказва срещата с легендарния Гарибалди.

Всеки от нас изсича сам цената на своята личност. Човек е голям или малък в зависимост от своята воля. А волята на Петко войвода е безпределна! Този млад човек сам решава да отиде при Гарибалди през 1866 година, а след това като помощник-командир на многочислен отряд от гарибалдийци да участва във въстанието на остров Крит, където се сражава смело, защитавайки свободата на друг народ и спечелвайки по този начин доверието на българския, който приема даденото му прозвище „Капитан“.

Завидни ръководителски способности, безпределна храброст, самопожертвователност и една невероятна дълбока мисъл – тези му именно качества са му помогнали много в осъществяването на героичното му дело.

Дръзките набези на опитния войвода в Тракия и Родопите всяват страх сред османците и пораждат скрита надежда сред българите. Не било лесно да преминеш през тези земи, ако си недобронамерен, особено през градчето Мароня, без да изпиташ гнева на Петковата чета – Първа българска родопска дружина „Защита“.

Продължава на 3-а стр.

Доц. Валентин Вацев:

ИНИЦИАТИВАТА „ТРИ МОРЕТА“ Е РАВНОСИЛНА НА ВОЙНА С РУСИЯ

„Триморие“ е военно-политически проект за отхвърляне на Русия според мнението на геополитическия анализатор доц. Валентин Вацев, изразено по радио „Фокус“. „Този проект не е нов. Предполагам, че в България на този план за „Триморието“ гледат по различен начин. Сигурно си го представят като

някакво продължение на Европейския съюз. А всъщност този проект е продължение на НАТО. Ясно е, че НАТО няма да удържи много дълго, тъй като НАТО вече е разбита организация. Опитът да се изгради триморски съюз това е опит да се изгради на мястото на НАТО нещо по-жизнено и по-добре целенасочено и по-добре финансирано“, комен-

тира анализаторът. Той разясни, че проектът „Триморие“ обикновено се свързва от хората за това, че се е появила в Полша в междувоенния период и е работа на полският ръководител Йозеф Пилсудски. „Но истината е още по-надълбоко“, отбеляза доц. Вацев и подчерта: „Всъщност, тук идеята е да се постави стена от държави-тампони между Русия и Западна Европа, и по-специално Германия. Още бащата на англосаксонската базова геополитическа доктрина – атлантизмът, сър Халфорд Макиндер, в свой исторически доклад, четен пред Кралското географско дружество в 1904 година казва съвсем ясно: „Главният проблем за англосаксонската цивилизация и за нас

всъщност, би се появил тогава, когато и ако безкрайните ресурси на Русия се комбинират с технологичния гений на Германия“. Оттогава досега е ясно за всеки, който се интересува от геополитика, че съюзът между Русия и Германия, това е ужасна катастрофа за англосаксонската атлантическа цивилизация“. В анализа си за „Фокус“ доц. Вацев обърна внимание на целите на проекта: „С други думи трябва да се направи всичко, което е възможно да се направи днес, най-късно утре исторически казано, за да може Русия и Германия да не са в добри икономически, политически и културни отношения. Казано съвсем просто – трябва да се спре „Северен поток 2“, защото това е невъзможна комбинация между Русия и Германия от гледна точка на атлантизма. Трябва да се спрат културните, политическите и всички други отношения, а за тази цел трябва да се изгради бариера от тампонни държави, започвайки от трите прибалтийски държави, минавайки през Полша, надолу през Беларус, но с Беларус не стана на този етап, и стигайки до Румъния, и разбира се, до България. Това е много стара геополитическа схема. Разбира се, този съюз е антируски,

яростно антируски, милитаристично антируски“. Присъединяването на нашата страна в този съюз анализаторът представи така: „Включването на България амбициозно и на драго сърце в този съюз означава България да поеме открито, очевидни военно-политически ангажименти за конфронтация с Русия. Може просто да се каже, че името на войната между България и Русия това е „Триморието“, но ще започне нарастване на налягането на военно-политическото напрежение между Русия и Украйна, тъй като Украйна е главната точка на конфронтацията с Русия. Последните минути на Борисов отмерва политическият часовник, смята доцент Вацев – с никакви курбани, жертви или рокади не би могъл да мине във все по-стесняващия се процеп между американския и руския интерес. Вацев смята, че ангажирането на България с инициативата „Триморие“, това е равносилно на война между България и Русия. Във всички случаи ние виждаме как определени сили се опитват да вкарат България в една барикада, да превърнат България в елемент от една барикада, която разделя по вертикалата, гледано от север на юг надолу Русия от Европа. Това е опит за изграждане на антируски кордон.“ За възможната реализация на проекта Валентин Вацев изрази своята позиция „като българин, който се интересува дават ли си сметка неговите сънародници, в какво вкарват българското общество?“.

Доц. Валентин Вацев е политически анализатор. Възпитаник е на Философско-историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Преподава геополитика в ПУ „Паисий Хилендарски“ и европейстика в Европейския колеж по икономика и управление в Пловдив. Редактор: Actualno.com Етикети: Валентин Вацев Румен Радев Бойко Борисов инициатива три морета

РЕАКЦИЯТА НА МОСКВА

Москва е обезпокоена от увеличената военна дейност на НАТО в Черно море, като тези действия на Алианса подкопават регионалната стабилност. Това заяви на брифинг официалният представител на руското външно министерство Мария Захарова, цитирана от ТАСС. По нейните думи, се увеличава

броят на захожданията на военноморските сили на страните от НАТО до пристанищата на Черно море на съюзниците и партньорите на Алианса, броят на полетите на разузнавателни самолети и безпилотни летателни апарати по границите на Русия. Инфраструктурата на България и Румъния се модер-

низира, на тяхна територия се разполагат нападателни оръжия, по време на ученията се разработват сценарии, които предполагат и предвиждат удари, включително на руска територия“, продължи тя. „Това предизвиква сериозно безпокойство у нас. Трябва да вземем предвид нарастващата военна актив-

ност на Алианса, а неговите страните-членки да реагират съответно“, каза дипломатът. „Черноморският регион вече има опит в поддържането на сигурността от силите на крайбрежните държави. Появата на нов играч тук, очевидно не с най-добри намерения, подкопава регионалната стабилност и забива клин между съседните държави“, категорична е тя.

ПОЧИНА ГОЛЕМИЯТ БЪЛГАРСКИ ГЕНЕРАЛ СТОЯН ТОПАЛОВ

Дългогодишният председател на Съюза на офицерите и сержантите от запаса и резерва ген. лейт. Стоян Топалов почина внезапно на 2 декември т.г. Президентът Румен Радев изрази съболезнования на семейството и близките на генерал Стоян Топалов, съобщи от Прессекретариата на държавния глава. „Генерал Топалов извървя достойно своя житейски и професионален път, посветен в служба на българската армия и държава“, заяви държавният глава Румен Радев в съболезнователен адрес до семейството и близките на генерал-лейтенант (о. з.) Стоян Топалов.

Генерал-лейтенант Стоян Топалов е роден през 1941 г. в Стрелча. Завършва ВНВУ „Васил Левски“, военната академия „М. В. Фрунзе“ в Москва и военната академия на ГЩ на Въоръжените сили на Русия. Започва като командир на мотострелкови взвод в Момчилград. През 1972–1973 г. е адютант на министъра на отбраната армейски генерал Добри Джуров. През 1991–1993 г. е първи зам.-началник на генщаба на армията. Бил е

за принос за националната сигурност в Република България“ генерал-лейтенант от запаса Стоян Топалов бе удостоен посмъртно с почетния знак на МО „Свети Георги“ – I степен. Това бе съобщено в началото на траурната церемония с военни почести с участието на Националната гвардейска част в ЦВК по повод кончината на ген. Топалов. Като ръководител на Съюза на офицерите и сержантите от запаса и резерва ген. Топалов поддържаше тясно сътрудничество със Съюза на тракийските дружества в България и заедно двете организации организираха съвместни патрио-

тични инициативи на ползу роду. Той бе ревностен поддръжник на тракийската кауза и я защитава при всяка своя публична изява както всяка друга българска национална кауза. Затуй тракийци го изпратиха с поклон и благодарност. Генерал-лейтенант Стоян Топалов остана завинаги в родната Стрелча и в сърцата на близките и приятелите си. Отелото бе в църквата. От там започна траурната процесия, която премина през целия град. Военните почести по всички изисквания бяха отдадени от представителна рота на 61-ва Стрямска механизирани бригада с непосредственото участие на командира бригаден генерал Деян Дешков, заместник-командира полковник Мирослав Костадинов и военния духов оркестър. Почит на генерала отдадоха още началникът на Военна академия „Г. С. Раковски“ генерал-майор доктор Груди Ангелов, полковник от запаса Илия Милушев, съветник на президента, директорът на Служба „Военна полиция“ бригаден генерал Борислав Сертов. Да изразят своята признателност към ген. Топалов и съболезнования към семейството дойдоха представители на военно-патриотичните организации. Поклон пред светлата му памет!

Христина Делиева:

ПЪРВАТА МИ СРЕЩА С КАПИТАН ПЕТКО ВОЙВОДА

На 18 декември по нов стил се навършват 176 години от рождението на славния български хайдутин Капитан Петко войвода и 65 години от откриването на най-големия му паметник в света, който се намира в Хасково. Той е дело на скулптора Стою Тодоров и архитект Мария Милева. Представява изразителна и детайлна бронзова фигура в цял ръст, гордо стъпила на пиедестал от грубо обработени гранитни блокове. Войводата е с хайдучка премяна и пълно въоръжение. По този повод ви срещаме с Христина Делиева,

■ Христина Делиева

която е присъствала на мащабното събитие, което се е разиграло в града на Богородица в средата на миналия век.

– Здравейте, г-жо Делиева. Бихте ли се представили с няколко думи за тези наши читатели, които не ви познават?

– Родена съм през 1940 г. в Свиленград. Потомка съм на българи, насилствено прогонени от Мала Азия през 1914 г. Детството си съм прекарала в село Бориславци. Там завърших и основното си образование. Впоследствие завърших и Педагогическото училище в Хаско-

во. От 1958 до 1995 година съм работила като учителка в Левка, Бориславци, Маджарово, Хасково и като директор на началното училище „Митко Палаузов“ в Хасково. Удостоявана съм с множество отличия и съм авторка на книгата „От сърцето ми – с любов“ (2015). Любима съпруга, майка и баба.

– Вие сте един от очевидците на откриването на паметника на Капитан Петко в Хасково. Какво си спомняте от тогава?

– От далечната 1955 година минаха доста години, но мога да кажа, че тогава не съм си и представяла колко значимо е събитието, на което присъствам. За първи път бях свидетелка на такова грандиозно мероприятие. Това беше и първата ми среща с великия Капитан Петко войвода.

– По какъв повод бяхте там?

– На откриването на паметника бях като част от група от тридесет

■ Паметникът на Войводата в Хасково

момичета и момчета, която беше организирана от Педагогическото училище. Присъствахме от началото до края, дисциплинирано, с

проява на интерес и изпитвахме гордост. Там беше и Пенка Чакалова-Генева – тогава като ученичка, но и като сродница на Капитана. Тя написа книга за паметниците у нас и в чужбина, увековечили Петко войвода.

– Какво чувство изпитахте, когато пред вас се разкри величествената осанка на един от най-големите ни революционери?

– Фигурата на Войводата беше и все още е грандиозна. Имаше много народ. Положиха се венци и цветя. Макар и едва 15-годишна, изпитах вълнение и гордост. Следите от онзи 18 декември останали са незаличими.

– Благодаря ви за тези отговори. Надявам се поне мал-

ко да сме пренесли нашите съна-родници в онези паметни мигове.

Разговорът води Антон Атанасов

ИЛИЯ ЛУКОВ ПРЕДСТАВИ НОВИЯ СИ КЛИП КЪМ ПЕСЕНТА „ПЕТКО ЛЬО, КАПИТАНИНЕ“

Известният народен певец Илия Луков представи новия си клип към песента „Петко льо, капитанине“. На 6 декември (по стар стил) се навършиха 176 години от рождението на родолюбивия българин Капитан Петко войвода, отдал живота си за свободата на България. Песента по музика и текст – народни, е с аранжимент на Иван Йосифов, каба гайда – Петър Костадинов, китара – Вели Чаушев. В клипа участват сдружението „Родопски хайдутини“ и танцьори от ансамбъл „Мездра“. Оператор е Чарли Жиров, монтаж – Ивалина Василива, дрон – Димитър Казаков, научи Тракия.

КАЗАНЛЪК ПОМНИ

Казанлък, бул. „23-ти Пехотен шипченски полк“. Паметна плоча на мястото където е била къщата на Радка Кравкова-съпруга на големият тракийски войвода Капитан Петко войвода. Именно на 6 декември 1844 г. е роден един от най-значимите войводи и революционери на България. Капитане, поклон! Ние помним!

КОЙТО Е ЖИВЯЛ ЗА НАРОДА...

Продължение от 1-а стр.

Чувството му за справедливост довежда до това – да брани слабите, да бъде техен закрилник. Дълбоко в себе си Петко знае, че човек е създаден, не за да влачи вериги, а да лети волно, разперил криле и още – че никой не може безнаказано да тормози други, по-слаби от него човешки същества. Не само, че не е хуманно, според него е недопустимо. Именно заради това той е бил обичан от всички.

Истинският герой никога не съзнава своето геройство и именно в това се заключава неговото величие.

По време на Руско-турската освободителна война от 1877–1878 г. Капитан Петко войвода заедно със своята дружина помага на руските войски, а по-късно води и спечелва редица битки срещу редовна турска войска и

башибозука. За тези му заслуги и за проявения героизъм лично е заведен от генерал Скобелев при император Александър II, който го награждава с орден, имение в Киевска губерния и му присъжда званието „Капитан от руската армия“.

През 1880 г. Петко войвода се завръща в България, но българските власти не му разрешават да се установи в Пловдив или в Родопите и затова той отива да живее във Варна, където активно участва в обществения живот и където става съучредител, заедно с братята Петър и Никола Драгулеви, на тракийското дружество „Странджа“.

През целия си съзнателен живот Капитан Петко войвода извършва много благородни и героични дела, последното от които е създаването на Македоно-одринското спомогателно дружество „Родопи“, което има за цел да

подпомага изпаднали в беда стари поборници и на което той е председател.

Как ти се струва, скъпи читателю? Такава огромна дейност в името на народ и родина, толкова героичество и стоицизъм, толкова лишения и обиди – най-голямата от които тази – да нямаш право да се завърнеш в родното си място!

Защо го е правил? Нима не е имал човешки потребности като всички останали?

Нима животът, който му е дарил Бог, не е един? Нима не е искал да живее по-сносно?

Да, искал е, но не знаел, че никой няма да живее сносно, ако няма кой да се погрижи за това. Знаел е също, че няма да може да живее спокойно, ако гледа как измъчват братята му. Какво себеотрицание в името на една велика мечта – да видиш народа си свободен, да изпиташ усещането

за свобода в родната си земя, да се погрижиш за тези, които са твои братя и сестри и които не притежават тая умствена, физическа и духовна мощ!

Целият живот на Капитан Петко войвода минава под знака на една голяма мечта, която той сбъдва сам, правейки всичко това, което вече споменахме.

Нищо не е по-велико от една сбъдната мечта! И Петко войвода е знаел защо я следва и най-вече – защо живее, какво е неговото предназначение в този свят.

СЪИЗМЕРИМИ ЛИ СМЕ С НЕГО?...

Равнява ли се нашата мечта на неговата?...

Направили ли сме достатъчно, за да я сбъднем?...

Надявам се, че всеки може сам да си отговори на тези въпроси, за да разбере своето място в този свят и преди всичко – в своята страна.

И нека не забравяме, че „отечеството е създадено от праха на мъртвите“, както казва великият мислител Ламартин, и нека не за-

бравяме, че все пак има и хора, които оценяват по достойнство подвига на Капитан Петко войвода, за което са доказателство множеството негови паметници из цялата ни страна, честванията, песните, които и до днес се пент за него. Образът му е обвит от народа с един романтичен ореол и с една голяма обич.

Нека не забравяме, че има и едно високо и достойно място – символ на прослава и величие – неговият паметник в центъра на Рим, на Хълма на гарибалдийците, откъдето той ни гледа със същата тревога, но и с голямо упование, присъщо на неговата духовна и морална извисеност, на неговия вечен стремеж към равноправие, братство и свобода.

А паметникът му в Борисовата градина е до паметниците на Левски, Ботев и Раковски.

„Който е живял за народа, той живее вечно!“ – гласи една китайска поговорка.

Делата на Капитан Петко войвода са най-яркото доказателство за това.

ПЕТЪР АНГЕЛОВ**ТОЙ КОМАНДВА РАЗСТРЕЛА СИ**

КИРИЛ МОМЧИЛОВ

Поетът Александър Геров – политзатворник от март до септември 1944 г., пише за Петър Ангелов: „На 18 юли 1944 година в гарнизонния затвор в София нахлу трескава тълпа от убийци. Фелдфебелът на затвора Стоименов отключи една килия и високо извика: „Петър Ангелов, твойта присъда днес е била потвърдена. Облечи се побързо и се приготи“. Петър Ангелов беше готов – той отдавна очакваше този час. Ръкува се с всички ни, каза: „Другари, простете“ и смутено ни се усмихна. След малко изтрещяха осем залпа. По-късно научихме, че при първия изстрел Петър Ангелов не е бил убит. Тогава той изкомандвал: „Момчета, на това ли съм ви учил? Стреляйте точно!“

А ние ще продължим разказа за видния деец на революционното работническо движение, защото Петър Ангелов Димитров – Пиер е и бележит тракиец. Роден е на 18 май 1918 г. в с. Караклисе, Димотишко – Гърция. Бил на две години, когато родителите му се преселват в село Малки Воден, присъединено към село Воден, Боляровска община, Ямболска област. Още като ученик в четвърти клас на смесената гимназия в Свиленград се включва в редовете на РМС, а по-късно става негов организатор и ръководител. Участва в ученическата стачка през 1933 г. Продължава образованието си в гимнази-

• Петър Ангелов-Пиер

ята в Хасково. След завършването ѝ се записва студент в Юридическия факултет на Софийския университет. През 1937 г. участва активно в кандидат-студентското протестно движение. Активно се включва в работата на факултетското ръководство на БОНСС. Бойно другарство го свързва с Лиляна Димитрова.

Малцина от четящите днес знаят, че Петър Ангелов-Пиер е бил сътрудник на партийната група в Централното ръководство на Тракийската организация и един от ръководителите на прогресивното движение в организацията. От 1942 г. отбива редовната си военна служба в Пещера. През 1943 г. постъпва в Школата за запасни офицери – ШЗО в София. След завършването ѝ продължава редовната си военна служба в школата като адютант на дружина. Там организира и ръководи нелегални младежки групи. Организира канал за пренасяне на оръжие. На 15 февруари 1944 година е разкрит от фашисткото военно разузнаване. Арестуван е заедно с Юлия Огнянова, на която по-късно успява да изпрати бележка със следното съдържание: „Бъди твърда като Левски. Днес е годишнината от неговото обесване“. След два месеца разпити и инквизиции е закаран в гарнизонния затвор. По негова инициатива в затвора започва издаването на вестник „Уст-вестник“. В първия брой е отпечатана забележителната му статия „Смисъл и съдържание на един човешки живот“. В нея развива мисли за Павел Корчагин, свързвайки го с положението на политзатворниците. В статията пише: „В днешните тежки дни няма по-прекрасно от това да отдадеш целия си живот, всичките си сили, неизживяната си младост в борбата за свободна, независима, демократична република България!“

Петър Ангелов е осъден на смърт и екзекутиран на стрелбището на ШЗО – София...

СПОМЕН
В памет на Петър Ангелов**Александър ГЕРОВ****Той бе младеж, когато го разстреляха.****Гърмежите ехтяха във тунела.****„Стреляйте точно!“ устните прошепнаха.****И клюмна на гърди главата смела.****Убийците изтръпнаха. Такава****смърт героична те не бяха виждали.****Тя носи на света безсмъртна слава.****Младежите на нея са завиждали.****Сърцето му, прикътано в земята,****сега тупти със цялата вселена.****Такива като него свободата****донесоха красива и безценна.****КНИГА ВЪЗКРЕСЯВА СТОЙЧО МАЗГАЛОВ**

ТОДОР КОРУЕВ

Държите в ръцете си „Различният. Книга за Стойчо Мазгалов“. Тя е посветена на 90 годишнината от рождението на народния артист Стойчо Мазгалов и излиза в ИК „Коралов и Сие“ с любезното съдействие и финансовата подкрепа на Община Любимец. Идеята да възкресят образа на големия актьор, режисьор, общественик, на именития българин – родолюбец, е на Нарцис Златанов и още няколко приятели и почитатели на артиста, а не на някаква държавна институция.

Единодушието, което рядко битува у нас, около „Различният“ – заглавието на тази книга, бе непоклатимо. Прав е Петър Маринков, който характеризира Стойчо Мазгалов като огромен талант, подкрепен от изключителен характер, като голям актьор и достолепен мъж. Стойчо Мазгалов е различният актьор със свое амплуа, различният театрален директор, различният общественик, различният гражданин, въобще различната личност. И мерилата за това са необикновенения му талант, мъжкарството му, бунтарския му дух, непокорността, чувството за дълг, отговорност и чест, характерът му – открит, пряк, почтен. Тази различност е подхранена и от връзката на Стойчо със земята, от здравите му тракийски корени, свързващи го със сакралността, от предаността към идеите за социална справедливост. Пътят му започва от Любимец и той е първият почетен гражданин на Любимец. В книгата кметът Анастас Анастасов изрично подчертава, че Стойчо Мазгалов никога не забравя своите корени, а изследователят на този край Иван Цветков разкрива първите му театрални трепети на сцената на читалище „Братолюбие“, за да ни припомни и по-сетнишните думи на Стойчо Мазгалов „Пазете читали-

щето!“. Свято е било това място за него, тъй като тук е проходил като актьор и се е сгодил с театъра за цял живот.

Когато излезе книгата на Стойчо Мазгалов „Театрален лабиринт“, написах: „Театрален мускетар вдига завесата. В мемоарите си актьорът Стойчо Мазгалов разкрива олтарите на „Сълза и смях“. „Театърът е храм... Сцената е олтарът... пазете го от оскверняване и бездарници, му завещава неговият преподавател Георги Стаматов. И приел театърът за религия, сцената за олтар, Стойчо Мазгалов като директор води битки за място в афиша, сиреч за репертоара, за да изпълнява волята на истината. В театър „Сълза и смях“ Стойчо Мазгалов е директор 14 години и директорството му прилича на бягане на хърделист – трябва да преодолява препятствия – със забранени пиеси, с спирани постановки, със спускането на актриси-парашутистки, с действията на неофициалната цензура, с обструкциите и инсинуациите. Другите театрални директори четат забранените пиеси, (ей така за сведения!), а той ги пренася на сцената и предизвиква опашки за билети на касата. Щом партийните велможи или критиците-цензори наредят да се махне някоя сцена, или да се съкратят някои диалози, в които зорките им очи виждат заплахата за строя, директорите притичват да изпълнят партийната повеля, а различният директор, наши-

ят човек, нарежда: „Нищо в пиесата няма да се пипа!“. Има страшен усет – да открива най-новото в българската и чуждестранната драматургия, обляга се на млади актьори и те го подкрепят, за да се помнят и до днес техните първи прояви. За всичко това разказват в книгата проф. Красимир Спасов, проф. Надежда Сейкова, Марин Янев, Вельо Горанов и Ириней Константинов в интервюта на д-р Владимир Игнатов. Образът на Стойчо Мазгалов се допълва от поместените спомени на Георги Данаилов и Венцеслав Кисъев, който е също от Любимец. Пернишкия му период очертава Людмил Марков, за театралните му образи пише Ана Иванова, а за ролите в киното – Величко Хинов. Нарцис Златанов разказва увлекателно за приятелството си със Стойчо Мазгалов и разкрива неговата дейност като общественик. Кратки свидетелства за Вулканичния (така го нарече проф. Надежда Сейкова) са написали Георги Вацов, Христо Златанов, проф. Лукан Балабански, проф. Дончо Градев, проф. Александър Маринов, Васил Милев и Цветан Пешев – неговите зрители, почитатели и читатели, влезли в „театралния му лабиринт“. Последната част на книгата предлага „Думи на Стойчо Мазгалов“: есета „Въпрекизъм“, „Когато съм“ и „Моите учители“, спомена „Театър „Трудов фронт“ и пиесата му „Сън в гладна нощ“.

Не мога да забравя онзи славен пери-

од на „Сълзата“ – спектаклите на „Полет над кукувичо гнездо“, на производствените пиеси на Александър Гелман, на „Есента на един следовател“ от Георги Данаилов (открит за драматургията от Ст. Мазгалов), на „Четвърта-пета степен по скалата на Рихтер“ от Кольо Георгиев, на „Старчето и стрелата“ от Никола Русев, „Хиляда метра над морското равнище“ от Петър Маринков и още и още... Ръкопляскал съм възторжено в салона, но през ума ми не е минавало, колко трудно се е раждала всяка постановка, как е минавала през иглени уши. Стойчо Мазгалов не съжалява за тези битки като директор: „Още повече, че не се венчах за тази служба. Изхитрих се. Останах си преди всичко артист.“ А Петър Маринков, другото откритие на „Сълза и смях“, пише: „И като актьор, и като директор, Стойчо Мазгалов със завидна смелост отглеждал и пускаше на сцената демоните на народното недоволство. Той на това вече съм пряк свидетел, като един истински мускетар приемаше гордо и с презрение дрипавите ръкавици, които му хвърляше театралната администрация, и отбиваше с невероятна енергия опитите ѝ да съсипе крепостта „Сълза и смях“.

Но театърът излиза победител. В есето „Въпрекизъм“ Стойчо Мазгалов стига до извода, че българският театър не се предаде на тоталитаризма, остана верен на демократичната си същност. Нещо повече много преди всички театърът подсказва за по-късните събития и предупреждава управляващите за настъпването на промени в обществото.“ И въпреки това този възкръснал Дартанян пропусна да се направи жертва на тоталитарната система, за разлика от много негови колеги театralи, остана такъв какъвто беше – верен на себе си. Защото е от друга природа, най-малко, защото е различният.

ПРЕД БРОНЗОВИЯ КАПИТАН ПЕТКО ВОЙВОДА

Как една легенда ражда име на село, а един филм за героя – паметник за него

ВЕСКА ЛАМБОВА

И пак е есен. Необичайно топла, слънчева, суха за този период след Димитровден.

Само за пътуване! Винаги има повод за това! И ние тръгваме на север от Шумен към село Капитан Петко, община Венец, на тридесет километра от нашия стар възрожденски град, градът на Панайот Волов, за да отбележим 175-тата годишнина от рождението на тракийския войвода Петко Киряков. Скоро ще паднат дълбоките снегове, ще затрупат пътищата и точно на рождената му дата може и да са непроходими.

Пътят ни води към това село, кацнало на най-голямата височина в района – 479 метра над морското равнище, в подножието на Лудогорската тераса, на Самуиловите височини, в Източната част на Дунавската хълмиста равнина. На мястото на старите вятърни мелници, днес извисява снага голяма телевизионна кула, висока 306 метра.

Влизаме в селото с красиви къщи и подредени дворове от грижовните и работни стопани. Насред мегдана ни чака, излят от бронз, седнал като че ли за почивка след много битки капитан Петко войвода. Седнал е, да се нагледа и наслуша какво чудо ставало през годините в тази земя българска, за която той толкова боеве е водил и безброй рани получил.

– Добър ден, Петко лъо, капитане! Ето ни и нас! Дойдохме при тебе, сега излят от бронз, за да се поклоним пред делата ти, пред подвизите ти, сторени за защита на поробените хора, без да си ги дялял по вяра. Може да не ни отговаряш, но ние пак ще те питаме: „Как си се озовал чак тук на Север, далеч от твоя топъл южен край, знаеш ли? Казал ли ти е някой защо си тук, в това село, седнал, а то носи името ти? Какво все още оглеждаш? Знаеш ли? Защо тези отрудени хора тук са те поставили, като стожер, в центъра на селото? Дали още те забелязват, забързани и какво ли мислят, когато минават покрай теб?

– Ето, ние ти носим цветя за благодарност. Приеми ги и, като не можеш да отговориш на нашите въпроси, ние ще ти разкажем една интересна история, част от която може би си чувал от речите и словата, произнасяни на тържествата, които са ставали тук през изминалите години.

– Няма да те изморим, нали си седнал. Чуй сега, слушай, какво е тук в миналото ставало, когато тебе те е още нямало... Това е една българска история, станала, сътворена през годините, изминали на тази земя... Селото, в което си сега, излят от метал на площада, е много старо. Споменава се в турски документи още през 1676 година, когато то носи името Терби-кьой. Пак тук е било то, пак махалите са били четири. Още са същите и имената на махалите: Кору, Джамеси, Карши. Стоят още и двете могили, за които археолозите казват, че са от времето на траките, живели по тези земи. Преди 1300 години е било прабългарско, защото са открили археолозите още през XX век останки от старобългарско градище. Проучено е от историците, че след завладяването му от

османците, хората са минали в друга религия-исляма. Високи, снажни хора са живели тук. В неиздадените, но съхранени в Държавен архив в Шумен, летописни бележки за историята на селото е записано, че имало силни мъже, които вдигали сами чувал пьлен с осем крини жито! Така жи-

от работливите стопани, които отглеждали биволи, волове, овци и кози, много птици и дори са били известни с това, че изнасяли много яйца.

– След Освобождението през 1878 година, по понятни причини – страх от новите господари, обществено-политическо-

вели векове наред, та чак до 1878 година, когато освободителните руски войски минали и тук. Боеве и сражения е нямало, защото е станало чак след Берлинския конгрес. Отнасяли се руснаците дружелюбно към населението, дори наемали хора от селото, за да им пасат конете, та нали тогава и Шумен е предаден от пашата си на генерал Белокопитов без боеве? Тогава селото е имало 75 къщи. И днес все още обаче наименованията в и около селището му са турски – Сърта, Коджа кору, Алила-аа. А горите наоколо и сега са много, както тогава, когато са ги секли селяните, преди да напуснат и тръгнат на юг... Тук, наблизо се намира и резерватът „Долашмата“, където ловуват и днес за диви свине. Тук е и най-високата точка в тази част от Северна България, където през 1929 година е издигната пирамида от военните, която е висока 25 метра и е служила за наблюдение на Северната граница на България, но сега вече е съборена! Няма ги вече и четирите вятърни мелници, махали и въртели криле, за да мелят зърното, получено

от работливите стопани, които отглеждали биволи, волове, овци и кози, много птици и дори са били известни с това, че изнасяли много яйца.

– Останала и земята, че тя не може да се пренася... И сега се знаят имената на двете местности „Енибааг“ и „Ески бааг“ – старите и новите лозя, което показва, че и вино са си правели, макар, че според Корана е забранено да се пие...

– Училището останало, за да дава знания на тези, които не заминали, но учели само Корана. Чак през 1925 г. идва учител българин, за да въведе и тук светското обучение! В София отдавна вече са ходели по жълтите павета, изпращали са децата да учат в чужбина, а тук останало както преди...

– И все пак, когато забраняват партиите през 1934 година е направена крачка напред-сменено е името на селото с българ-

ско. Запазени са в спомените на селяните две легенди за преименуването му. Едната е: „От тук са били двама турци-четници при Капитан Петко войвода, а и той самият паднал убит при село Терби“. Това са записали в „Летописите“ си...

– Другата легенда е: „Когато Уапитан Петко войвода е живее в Варна и е бил подгонен и преследван от Стамболов и подчинените му, от селото се намерили двама турци, негови приятели, които го укрили тук, тъй като знаели, че никой няма да се досети за това. Нали селото е още било само турско! А като напуснал селото, Капитан Петко войвода им благодарил и казал, че остават приятели.“

Истинската история за преименуването на селото през 1934 година е публикувана тогава в различни държавни документи. „От август до декември 1934 г., с девет заповеди на Министерството на вътрешните работи и на народното здраве са променени имената на 1875 населени места в нашата страна.

И поради това, четем в документи, е имало смяна на имената на селища, но никога то не е било така мащабно, както през 1934 година. „Няма яснота кой е работил по промяната на имената, но за мемориалната линия на преименуването, безспорно са повлияли историците Васил Златарски и Гаврил Кацаров.“ Номинирани са няколко групи възпоминателни селищни имена на светци, на български ханове и царе, на войводи, на участници в Априлското въстание. В групата „Участници в национално-освободителното движение“ са записани селата Левски и Капитан Петко! Наравно по значение са поставени и двамата!

– Със заповед 3775 от 1 декември 1934 година, обнародвана в Държавен вестник №204 от 7 декември 1934 година, стр. 2948-2959, е дадено името Капитан Петко на село Терби-кьой, Шуменско. Така селото, в което има вече заселени българи от Добруджа и от Разградско след 1913 година и които са 34 семейства, вече носи твоето име! Така минавали годините. Животът

се променя и в това село след 9. IX.1944 г. Селото се благоустроява – строят нова голяма училищна сграда, че жителите вече са станали 2000! Строят и ново читалище, фурна за хляб, та да облекчат жените, земята се обработва с машини в ТКЗС, имат Здравна служба и лекар, Селкооп. Доволни са хората. Имат радио, телевизия, кино.

– А ти, капитане, в този бронзов вид, си дошъл и седнал на този селски мегдан по идея на самите хора от селото. Те сами решават да ти издигнат паметник, след като гледали сериала „Капитан Петко войвода“ по телевизията през 1981 година. Вдъхновени от играта на артистите, решили те и поканили творческия колектив, създал филма, на гости в селото си, което носи твоето име.

– И как мислиш са посрещнали тук артиста Васил Михайлов, който изигра ролята? Качват го на бял кон и той влиза в селото, а там го посрещат момичета, облечени в тракийска носия, като му поднасят погача и сол!

Продължава на 6-а стр.

ПРЕД БРОНЗОВИЯ КАПИТАН...

Продължение от 5-а стр.

– Всички се радват на артиста, харесали превъплъщението му в героя капитан Петко и ето я и тяхната благодарност към теб, към името ти, към дейността ти – решават в паметник да те увековечат. А ние сега сме тук, пред тебе, излят от бронз. Но поради това Общинският съвет във Венец отпуска 25 хиляди лева, за да те поставят тук, за да те има при тях всеки ден!

– Искаш ли да чуеш сега и спомените на твоя майстор, който те извая и докара тук, в селото?

Открихме го и него, вече поостарял от годините. Името му е Минчо Василев Минев и с него разговарях съвсем скоро, на 4 октомври 2019 г. по телефона. Ето какво ми разказа той: „През 1983 година дойде при мен, в ателието ми млад мъж от селото, кметът. Попита ме дали мога да се захвана да проектирам и да направя паметник на капитан Петко. Отговорих му: „Да!“

Направих два проекта. Допадна и на мен, и на държавната комисия повече вторият. Бях решил да няма в ръцете му оръжие и да е седнал. Представях си го като Горски цар, седнал, замислен, загледал в бъдещето. Направих го така – едната му ръка-дясната, е поставена върху облегалката на стола с опънати спокойни пръсти, а другата-лявата, е все още стисната в юмрук. Под лявата му мишница, скрита под дрехата, е пъхната една сабя. Тя е руска, казашка сабя, вижда се само дръжката ѝ. На шапката поставихме лъвче. На стола също има лъвска лапа – символ на българската сила!

Отливката я направиха в Сопотските лелярни заводи от бронз. Сигурно сега вече е потъмнял. С голямо вълнение и удоволствие изработихме паметника на капитан Петко. Преди това разглеждах снимков материал, четох всичко писано за него, гледах да не е много далеч от образа му във филма, макар че там има повече емоция. Височината му е 290 см, а ширината – 140 см на 160 см.

Тогава, когато работех с моите момчета, а и години след това, все си пеех песента: „Петко ле, капитанине, Петко ле, командирине“.

Много ми харесва, стана ми любима песен завинаги, та после, когато през годините работех и други скулпури със студенти, все си я пеех... С мерак работех паметника. Аз нали съм от Шуменско, от село Драгоево, там съм роден. От нашия род е Васил Друмев, който е написал поестта „Нешастна фамилия“. С баща ми едно и също име носят. Затова и на него съм направил паметник, още стои до театъра в Шумен..

Когато паметникът беше готов, го пренесоха в селото. Научих обаче, че не са го монтирали, а само са го стоварили през 1988 година в края на площада и лежат там, в праха доста години...“

Ние му разказахме историята с по-нататъшната ти съдба, когато са те пренесли тук. „Твоят паметник, майсторе, доцент

Минев, с блестящ бронз, красиво изработен, да радва окото на този, който го гледа, стои легнал в праха на неизравнения площад в селото, макар че архитектите вече са били направили плана му. Няма го вече ентузиазмът, обхванал жителите през 1982–1983 година. Вече е започнало „преселението“ на юг, към Босфора! На никого не му е до паметник, макар и да

блести! Дали дори са го забелязвали, увлечени в стягане на багажа за „Голямата екскурзия“ към съседката на юг, към родната Тракия на капитана? Просто са си сменили местата-паметникът на капитана остава тук, а те потеглят към неговата земя! С тази мъка, която са събрали в сърцата си, на селяните, които с такъв ентузиазъм са го поръчали, сега не им е било до паметник! Зарязвали хората и дом и животни, та до паметник ли им е било? Сега уж всичко е далечно и позабравено, но обидените за имената си, не прощават лесно, а сърцата им са дълбоко наранени! Така, маестро, лежи в праха твоето творение от метал, до 1993 година, когато основателят на Тракийското дружество в Шумен доцент д-р инженер полковник Златко Попчев, преподавател във Висшето военно-артилерийско училище „Панайот Волов“ в Шумен, предлага, във връзка със 150-годишнината от рождението на Войводата, най-сетне паметникът да бъде монтиран на площада.

Вече са настъпили и политическите

промени у нас, като че ли духовете са поуспокоени малко, страстите стихват постепенно, макар и бавно и мъчително...

Селото е заживяло и то по новия капиталистически, уж демократичен начин на живот, в новия свят...

Златко Попчев е образован, амбициозен, упорит и изпълнителен – мъж на честта! В името на дедите си, родени

Вас, господин Минев, никой не се е сетил да Ви се обади, за да присъствате на 15 декември 1994 година на тържеството за откриването на Вашата творба! Това е станало по случай 150-годишнината от рождението на капитан Петко. Има пак речи, слова, песни, танци, венци от цветя! И новите кметове са там, и новите областни управители, тракийци от Шумен, Търговище, от Варна... Само Вас Ви няма, майсторе на скулптурата-творецът на бронзовия войвода! Поканили са артиста Васил Михайлов, който играл ролята, който не отива, а за Вас не им е дошло и на ум дори!

Вие ще им простите, нали? И до днес не сте виждали как величествено е изправил глава на площада на селото

Ето, разказах Ви какво е чудо станало тогава, 10 години след като сте сътворили този шедьовър от бронз-единственият паметник от всичките 22 (двадесет и два), където капитан Петко е изобразен седнал!“

Ние сме пак тук, пред теб, Войводо! Стоим и си спомняме за всяко идване при теб, излят от бронз, за да отдадем своята почит, уважение и благодарност към теб и към делата ти за свободна България.

Бяхме тук на 160-тия ти рожден ден, капитане! Пак речи имаше, пак пяха и играха, с награди и медали окичихме гърдите си. Не те забравяме, идваме при теб, за да се покланяме пред величието ти!

А ти все така седиш с ръце, без оръжие в тях, вдигнал гордо глава, все още си на страж, за да има мир на земята българска, за да живеят в мир и разбирателство всички, без разлика на вяра, имена и убеждения. И сякаш чуваме как ни заръка заръчваш на изпроводяк: „Пазете я, нашата родна земя! Тя е само ваша, тази малка България!“

А ние какво да ти отговорим на сбогуване? Дали я пазим? Дали пак няма някому да я предадем за ползване или дори продадем? Дали вече не сме го пак, за кой ли път, направили?

На тези въпроси, с които ти отговорихме, точен отговор не можем май да ти дадем, Петко льо, капитанине...

Оставяме те да си стоиш седнал, излят от метал! Стискай още сабята под дрехата, не посягай към пищова и камата, нека да лежат от камък при нозете ти!

Вярвай ни, Капитан Петко войводо, ние знаем и помним миналото българско, ние не го забравяме, но не откъсваме за нещастията, нанесени от своите и чуждите! (Със съкращения)

Ноември 2019 г.

Веска Ламбова е учителка, заслужил краевед към Дружество на краеведите в град Шумен, член на тракийското дружество в града.

ТАЙНИТЕ РИТУАЛИ, ИЗЦЕРЯВАЩИ БОЛНИ В ЦАРЕВА ПОЛЯНА

Много преди появата на коронавирусната инфекция човечеството се е сблъсквало с десетки епидемии. В различните периоди от историята са върлували пандемии, които са водели до мор както при животните, така и при хората. Когато за зла поличба се случвало да възникне смъртоносна

епидемия, хората са изпълнявали традиционните обреди и обичаи, чрез които са вярвали, че ще изцелят селото и ще предпазят себе си или добитъка от болести. Единият от ритуалите срещу болести се назовава „Нов огън“, а едно от последните места в Хасковска област, където е извършван, е село

Царева поляна, община Стамболово.

Жителите на село Царева поляна имали определено място, на което изпълнявали обряда – Гумаровската чешма край селото. За да се изпълни ритуалът, било нужно всеки огън и всеки пламък, който тлее в селото, да бъде загасен. Избирали

се двама младежи, чиито имена не съвпадат с нищо друго в селото, две сухи сливови дървета и прахан. Двамата мъже трябвало да трият двете сливови дървета едно в друго с прахан, докато огънят се възпламени, а после, след като живият огън се запали по най-примитивния начин, всеки носи искрица от него у дома си.

През 1942 година животните в селото започнали масово да мрат. Местното население не знаело как да се справи със ситуацията и затова прибягвало към стария български ритуал „Нов огън“. Сведенията сочат, че именно в тази година за последен път на Гумаровската чешма е пален „Нов огън“ от Найдю и Пасю.

Още преди години, в близост до Гумаровската чешма, е построен път, който е преминавал точно през мястото, на което се е провеждал ритуалът, което е наложило тя да бъде изместена.

ЛИКАНА ИЛИ ЦАРСТВОТО НА ОРХИДЕИТЕ

Местността Ликана е част от връх Коджа кая, разположен на около 10 км от Ивайловград. Община Ивайловград е изпъстрена с вековни иглолистни и широколистни гори, наситени от редки природни забележителности, както и множество защитени природни видове. На територията на общината са установени над 1335 вида растения, стотици видове пеперуди, разнообразни видове риби, земноводни, влечуги, птици и бозайници – като десетки от тях са включени в Световната, Европейската или Българската червена книга за застрашени видове.

Защитената местност Ликана е единственото място в България и едно от малкото в света, където се среща диворастящата орхидея „Дремников главопрашник“. Този вид диворастящо цвете е много рядко горско растение, намиращо почва само на още няколко места по земята. За да бъде запазен видът му – през 1992 г. находището е обявено за защитена територия. Местността Ликана е част от връх Коджа кая, разположен на около 10 км от Ивайловград. Тя се намира в землището на село Свирачи и заема площ от едва 3 хектара, включваща дива гора и открита поляна.

Районът привлича и с впечатляващото изобилие на редки и защитени растения. В местността Ликана се среща разнообразие от 15 вида орхидеи и това дава повод мястото да бъде наречено – „Царството на орхидеите“. Сред най-впечатляващите от тях, наред с дремниковия главопрашник, интерес представляват двурогата, паяковидната и обикновената пчелица, пърчовката, недоразвитият лимодорум, пеперудо-цветният салеп и пирамидалният анакампис – защитени видове, които са с национално и европейско значение, както и върбинковата какула и монпелийската телчарка. В защитена местност Ликана са установени на 350 вида пеперуди, много от които ендемични за района, а самата община Ивайловград е една от най-богатите области по видово разнообразие и на пеперуди в България.

НАПУСНА НИ ХРИСТО ШАРЛОПОВ

„Отиде си един много уважаван мъж с хухленски корени – колегата Христо Шарлопов. И той и сина му Стефан си приличаха в едно – в размах на мислите и действията. И още – в смелостта и добротата, която носеха!“

Поклон!“, написа журналистът Иван Бунков по повод кончината на големия журналист и човек. Той почина на 30 ноември на 91 години.

Христо Шарлопов беше един от най-добрите специалисти и публицисти по проблемите на селското стопанство, имаше определени научни интереси, стана доктор по аграрна икономика. Появиха се книгите му „Дъхът на земята“, „Бащите ни“, „Поморийските лозари“ – особено „Попътни знаци“ – срещи и неща от живота, поднесени със словото на истински писател. За нея той получи и наградата на СБЖ.

ПОЧИНА НОТАРИУС КАЛИН ДИМИТРОВ

Почина Калин Николов Димитров – известен кърджалийски нотариус. Калин Димитров завършва икономика на строителството във Висшия институт за народно стопанство „Димитър Благоев“ – Варна и право в Софийския университет „Климент Охридски“. Работи като председател на ИК на Общинския народен съвет, зам.-генерален директор по

ресурсите в Строително-монтажен комбинат – Кърджали, политически работник в Окръжен комитет на БКП – Кърджали, секретар на ИК на Окръжен народен съвет – Кърджали, първи секретар на Общинския комитет на БКП – Ардино, а след промените председател на Общински съвет на БСП – Ардино.

През 1990 г. е избран за де-

путат в 7-то Велико Народно събрание от листата на БСП в 8-МИР Кърджали. Като народен представител се обявява за приемане на демократична конституция и ускорено социално-икономическо развитие. През 1995 г. отново става депутат от БСП по време на самостоятелното управление на левицата чрез правителството на Жан Виденов.

Честито!

Централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България и редакцията на вестник „Тракия“ честити на рождениците на Съюза през месец януари:

Станка Чакалова – София 2 януари 1947 г.
Димчо Апостолов – Карнобат 3 януари 1944 г.
Златко Попчев – Шумен 5 януари 1941 г.
Емилия-Боряна Славкова 5 януари 1943 г.
Янко Бакалов – Средец 6 януари 1938 г.
Николай Хаджиев – Стара Загора 19 януари 1979 г.
Недялка Любенова – Любимец 19 януари 1960 г.
Божко Божков – Исперих 19 януари 1951 г.
Кръстьо Станчев – Сливен 20 януари 1938 г.
Милка Спасова – Карнобат 22 януари 1939 г.
Лазар Налбантов – Бургас 25 януари 1986 г.
Светла Саавова – Димитровград 25 януари 1978 г.
Красимир Премьянов – София 27 януари 1955 г.
Ваня Стоянова – София 28 януари 1961 г.
Хайгашот Агасян – София 28 януари 1957 г.
Дилияна Сивенова – Карнобат 29 януари

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А, тел.: 02/987 48 96 Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталоген
номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, д-р Ваня ИВАНОВА,
Елена АЛЕКОВА и Хубен СТЕФАНОВ; Главен редактор: Тодор КОРУЕВ
e-mail: vesttrakia@abv.bg, stdb_sofia@abv.bg

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC: STSABGSGF
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044;
Златка ЯНЕВА (Сливен) – 0897601560; Анета ГЕОРГИЕВА (Хасково) – 0894 044 420; Веска ЛАМБОВА (Шумен) – 0877 71 85 03;
Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

Преди 60 години в Граматиково – ПЪРВИЯТ СЪБОР НАДПЯВАНЕ В СТРАНДЖА

Председател на журито е Филип Кутев, там изгряват звездите на Калинка Згурова и Янка Рупкина

През 60-те години на XX век в отделни райони на страната започват да се организират мащабни прояви за сценично представяне на народна музика, известни като събори-надпявания или събори на народното творчество. Те представляват нова форма за поддържане и популяризиране на фолклора с конкурсен характер, различна от старите традиционни селски събори, провеждани по време на календарни и храмови празници. И докато все още жизнените селищни съборове са част от старинната традиционна култура, съборите за народно творчество се организират от специалисти и специализирани институции, стават приоритет на държавната културна политика.

рис Петров, аз и постави въпроса, че е хубаво да помислим за нещо по-мащабно, което може да представи нашия автентичен фолклор. И бай Жоро, както му казахме, предложи това нещо да го направим там, където е запазен фолклора, а именно в Странджа и село Граматиково. В разговора Коста Колев предложи: „Не е ли хубаво тази идея да наречем събор-надпяване“ и ние спонтанно приехме неговото предложение.

Хоро в центъра на Граматиково по време на първия събор през 1960 г.

Чародейката на Странджа Магда Пушкарлова (в средата) с най-малката участничка Станка Стоянова (вляво) и 90-годишната Урга Пешева (вдясно)

Солистката на ансамбъл „Филип Кутев“ – Комня Стоянова със Странджанската група на първия събор-надпяване

Идеята за провеждане на първия събор-надпяване у нас е на тогавашния отговорен редактор на редакция „Народна музика“ към Радио София – Георги Бояджиев (1912-1982). По това време в редакцията работи фолклористът д-р Михаил Букурещлиев, който припомня: Един ден Жоро Бояджиев ни събра импровизирано – Коста Колев, Бо-

Първият събор-надпяване „Странджа пее“ се провежда в дните 27, 28 и 29 май 1960 г. в село Граматиково, близо до Малко Търново. Организатори са тогавашният Институт за музика при БАН, Централният дом за народно творчество, Министерството на просветата и културата и Радио София. За хората от този район съборът

е емблематично явление не само защото е „родоначалник“ на съборите в България, но и защото имат потребност от слушане и възпроизвеждане на собственото си странджанско музикално наследство, което е част от локалната им идентичност, пише в статия етномузиколожката доц. д-р Веселка Тончева (ИЕФЕМ-БАН). С началото на първия събор редакция „Народна музика“ на Радио София си поставя нови задачи за документирание, запазване и популяризиране на музикалния фолклор, започва активна звукозаписна дейност на традиционна музика. По време на събора редакторите подбират изпълнители за записи, с които да се обогати фонотеката и разнообрази радиопрограмата (тази практика радиото следва при следващи регионални и национални събори). В трите съборянски дни в кметството на село Граматиково се осъществяват звукозаписи на народни песни и свирни върху десетки магнетофонни ленти. Сред тях присъстват ярки странджански изпълнители, които по-късно добиват популярност в народната музика: Каринка Згурова, Янка Рупкина, Тома Янчев, Георги Павлов, Кина Димитрова, Райка Маврова, Станка Дидова и др.

На събора се явиха около 560 певци и свирачи. От тях 52-ма бяха допуснати на второ прослушване, от които 37 бяха наградени: 4 получиха първа награда, 5 – втора, голям брой трета, а всички останали грамота за участие, споделя Манол Тодоров, член на журито. Специални гости на събора са Райна Петрова, Сава Попсадов и солистките на Държавния ансамбъл за народни песни и танци – Комня Стоянова и Магда Пушкарлова.

Жури с председател композиторът Филип Кутев (членове: Райна Кацарова, Стоян Джулчев, Елена Стоин, Иван Качулев, Димитър Осинин, Манол Тодоров и др.) оценява изпълнителите на две сцени – едната в центъра, другата в южната част на селото. Сред всички участници специалистите удостоават с първа награда певиците Кина Димитрова (1926–2009) от Ясна

поляна, Янка Рупкина (1938) от Богданово, а най-висока оценка се дава на Георги Павлов (1926-2010) от с. Визица, Малкотърновско. Песните, които изпълних по време на събора решиха моята песенна съдба, казва Георги Павлов. В своята книга „По пътя на странджанската песен“ той допълва: Вечерта на силно осветения площад в с. Граматиково, председателят на компетентното жури Филип Кутев съобщава: „Безспорен първенец на първото национално надпяване в България под наслов „Странджа пее“ е Георги Павлов. Получава грамота, радиоапарат „Родина“ и парична награда“. Веднага след тържеството бях поканен да направя записи с оркестъра на Радио София.

В записите, организирани от редакция „Народна музика“ по време на първия събор, съпроводът на песните е два типа: от местни самобитни свирачи и от известната Странджанска група, съставена от професионални музиканти, солисти на народния оркестър към радиото. По селекция на редакторите някои от участниците в събора получават покана за звукозаписи в студиото на Радио София, които творчески се ръководят от композитора Коста Колев, автор на обработките (съпровождат оркестър от класически инструменти). Осем от тях „Балкантон“ издава в две грамофонни плочи – „Надпяване в Странджа, 1960 г.“ (216) и „Песни от събора-надпяване в Граматиково, 1960 г.“ (ВНМ 5922). БНР записва и песента „Димчо в Димкини отиде“, изпълнена от Калинка Згурова от с. Дебелт.

След дългогодишно прекъсване граматиковският събор е възстановен през 1995 г. и от тогава се провежда през четири години, а традиционен организатор е Община Малко Търново.

„Години пусти, години“ – изп. Георги Павлов, съпровождат оркестър с диригент Коста Колев

Кина Димитрова от с. Ясна поляна